

Необхідність розвитку туризму в Шумському районі викликана в першу чергу низькою продуктивністю потужністю регіону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бесараб М. З історії рідного краю // Новини Шумщини. — 1999. — №3, 31 лип. — (До 850-річчя Шумська).
2. Бесараб М. Сільське господарство району: До 850-річчя Шумська // Новини Шумщини. — 1999. — 18 верес.
3. Географічні таблиці: Довідкові матеріали. — Т.: Джура, 1998. — 230 с.
4. Пістун М. Д., Гуцал В. О., Провотар Н. І. Географія агропромислових комплексів: Навчальний посібник. — К.: Либідь, 1997. — 200 с.
5. Шумщина - від А до Я: алфавітний довідник / Упор. С.Я. Синкж. Тернопіль: Джура, 2006. — 104 с.

Прут Д.

Науковий керівник – доц. Варакута О.М.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ
В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ВОЛОЧИСЬКОГО РАЙОНУ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Освіта відіграє важливу роль у становленні суверенності, демократизації та й загалом державотворення України.

В останнє десятиріччя відбуваються докорінні зміни поглядів на її зміст та обсяг, які акцентують увагу на розвитку особистих якостей кожної людини. Сучасна людина повинна володіти новим типом мислення, новою свідомістю, новим світоглядом та по-новому розуміти своє місце в суспільстві.

Важливим чинником виконання цього завдання є висока якість освіти, яка Національною доктриною її розвитку визначена як державний пріоритет. Прийнята Урядом України Концепція розвитку освіти визначає базою для її поліпшення інноваційний простір. Це спонукає загальноосвітні навчальні заклади до пошуку оптимальних шляхів моделювання та ефективного впровадження інноваційних технологій, спрямованих на оновлення теорії, практики освіти, удосконалення навчально-виховного процесу, управління діяльністю навчального закладу [3].

Актуальність проблеми технологізації освіти пояснюється швидким розповсюдженням різноманітних інновацій, у тому числі й нових педагогічних технологій, з однієї сторони, та недостатнім, фрагментарним впровадженням їх учителями, з іншої [5].

Вивчення географії допомагає учням пізнати довкілля, де вони живуть, дізнатися про близькі та віддалені території, усвідомлювати роль людини, її можливості у вирішенні проблем, які виникають у процесі освоєння навколишнього світу. Географічний матеріал дозволяє відкрити, з одного боку, творчі, суспільно значущі можливості людини, з іншого, – її безвідповідальне ставлення до довкілля. Сучасна географічна освіта має за мету підготувати і виховати географічно грамотного громадянина Землі з такими якостями особистості, які б забезпечили йому можливість нормальної життєдіяльності в природі [7].

У методиці навчання географії накопичилося достатньо проблем, які потребують спеціальних досліджень. Серед них такі, які визначаються співвідношенням фактів педагогічної практики і теоретичних положень, проблема оновлення методів, засобів і форм організації навчання.

Остання проблема тісно пов'язана з розробкою і використанням у навчальному процесі нових педагогічних технологій, які детально визначають алгоритми застосування цих дидактичних інструментів, сприяють досягненню запрограмованого навчального результату. Тому й виникла необхідність в розробці нових технологічних підходів до формування географічних знань та вмінь.

Поняття навчальної технології у географічній освіті перебуває в стадії формування. У педагогічній літературі ми можемо знайти його психолого-педагогічне обґрунтування та чисельні тлумачення (В.П. Безпалько, Г.К. Селевко, М.В. Кларін, В.М. Монахов, О.М. Пехота, І.П. Підласий, О.С. Ярошенко та інші) [6]. У вітчизняній методичній літературі з географії

окремі її аспекти розкриті у наукових працях В.П.Корнєєва, С.Г.Коберника, О.М.Варакути, І.М.Шоробури та ін.

Педагогічна інноватика належить до системи загального наукового і педагогічного знання. Вона виникла і розвивається на межі загальної інноватики, методології, теорії та історії педагогіки, психології, соціології і теорії управління, економіки освіти і є однією з фундаментальних дисциплін, яка суттєво прискорює процеси оновлення освіти.

Педагогічна інноватика – вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій.

Останнім часом увійшов у вжиток термін «**інноваційна педагогічна технологія**». Одні дослідники тлумачать його як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів, інші – як комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності і забезпечує результативність нововведення. За іншими підходами до інновацій зараховують не просто створення нових засобів, а й сутнісні зміни, які виявляються в новому способі діяльності, стилі мислення. У цьому контексті вважають інноваційними підходи, що перетворюють характер навчання щодо його цільової орієнтації, взаємодії педагога і учнів, їх позиції в навчальному процесі [2].

Сучасний урок географії неможливо провести без використання новітніх технологій навчання. Проблему слабкої матеріально-технічної бази кабінету географії можна компенсувати використовуючи інформаційно-комунікативні технології, розвитку в учнів дослідницького мислення сприятиме впровадження проектних технологій, інтерактивні технології допоможуть вчителю географії розвивати в учнів критичне мислення, вміння працювати в групах. Всі інноваційні технології також допоможуть сформуванню стійкого мотиву до вивчення шкільного курсу географії.

Проблема впровадження інноваційних технологій навчання географії в школі стала однією з актуальних у Волочиському районі Хмельницької області.

Зроблений нами аналіз звітної документації районного відділу освіти дає можливість стверджувати, що у Волочиському районі на даний час функціонує 47 загальноосвітніх шкіл. У них навчання географії здійснюється кваліфікованими фахівцями з вищою освітою, 4 вчителі на даний час заочно здобувають ступінь спеціаліста географії. На рис.1. відображено стаж роботи учителів географії району. Середній такий показник становить – 15,4 років. Він притаманний для більшості шкіл району. Щоправда є декілька учителів, які працюють на посаді вчителя географії більше 35 років (Пасека Ф.В., вчитель вищої категорії Авратинської ЗОШ І-ІІІ ст., Челядник Л.Ф., вчитель І категорії Завалійківської ЗОШ І-ІІІ ст., Дрозд О.П., вчитель вищої категорії Курилівської ЗОШ І-ІІ ст.) і недостатньо використовують новітні методи навчання. Учителі, які працюють в школі 1-3 роки (Баландюк Н.М., вчитель Дзеленецької ЗОШ І-ІІ ст., Садовець І.І., вчитель Зеленівської ЗОШ І-ІІ ст., Антонюк Н.І., вчитель Пахутинецької ЗОШ І-ІІ ст., Шаран І.М., вчитель-спеціаліст Ріпнянської ЗОШ І-ІІ ст.) і заочно навчаються, також не в повному обсязі впроваджують на уроках географії інноваційні технології навчання.

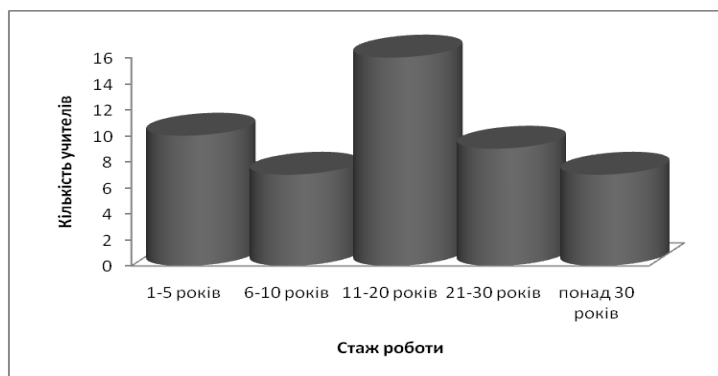

Рис.1. Стаж роботи учителів географії Волочиського району.

На круговій діаграмі відображено структуру вчителів району за категорією та званням. Вчителі географії, які за останні 10 років здобували звання вчителя-методиста, мають вагомий вплив на процес, серед них: Чорна І.Б. (вчитель-методист Волочиського НВК), Борко О.В. (вчитель-методист Волочиської ЗОШ №3 I-II ст.), Кінець Н.А. (вчитель-методист Волочиської ЗОШ №3 I-II ст.). Простежується пряма залежність між стажем роботи і категорією вчителя з однієї сторони та впровадження ним інноваційних технологій на уроках географії – з іншої.

Рис.2. Кваліфікаційні категорії та звання вчителів географії Волочиського району.

Вчителі географії Волочиського району приймають активну участь у різноманітних педагогічних фестивалях та конкурсах: «Вчитель року», «Ярмарка педагогічних ідей». Призерами щорічного конкурсу «Вчитель року» стали Чорна І.Б. (вчитель-методист Волочиського НВК), Пасічник А.М. (вчитель I категорії Писарівської ЗОШ I-III ст.), Ситник Т.Н. (вчитель вищої категорії Бубнівської ЗОШ I-III ст.), Таранюк Л.А. (вчитель вищої категорії Полянської ЗОШ I-III ст.), Шевчук А.В. (вчитель вищої категорії Лозівської ЗОШ I-II ст.).

Призерами конкурсу «Ярмарка педагогічних ідей» стали Борко О.В. та Кінець Н.А. (вчителі-методисти Волочиської ЗОШ I-III ст. №3), Єгорова С.Г. (вчитель вищої категорії Купільської ЗОШ I-III ст.), Ткачук Г.М. (вчитель вищої категорії Видавської ЗОШ I-II ст.), Дрозд О.П. (вчитель вищої категорії Курилівської ЗОШ I-II ст.). В усіх матеріалах представлених на конкурсах були доробки учителів з проблеми впровадження інноваційних технологій на уроках географії.

На базах шкіл проходять районні та обласні семінари вчителів-географів з проблеми впровадження, інформаційно-комунікативного, проблемного, проектного навчання на уроках географії. Останнім часом вони відбувалися в Писарівській ЗОШ I-III ст., Богданівській ЗОШ I-III ст., Купільській ЗОШ I-III ст., Волочиській ЗОШ №1 I-III ст., Волочиській ЗОШ №5 I-III ст., Волочиському НВК, Юхимовецькій ЗОШ I-II ст..

Саме зі шкіл, де активно впроваджуються інноваційні технології навчання, учні стають переможцями районних і обласних етапів географічних олімпіад. Призові місця в районному етапі учнівських олімпіад з географії здобули школярі Волочиських ЗОШ №1, №3, №5; Волочиського НВК. В області – учні Писарівської ЗОШ I-III ст., Бубнівської ЗОШ I-III ст., Купільської ЗОШ I-III ст., Війтовецької ЗОШ I-III ст. (вчитель I категорії Шевчук Н.В.), Богданівської ЗОШ I-III ст. (вчитель I категорії Дзюба В.Ф.), Бубнівської ЗОШ I-III ст., Копачівської ЗОШ I-III ст. (вчитель вищої категорії Моха Л.М.), Глядківської ЗОШ I-II ст. (вчитель I категорії Ліщук Г.П.). За останні два роки перші місця на обласному етапі олімпіад здобули представники Волочиських ЗОШ №1, №3, №5; Волочиського НВК. Призові місця в області посідали учні Писарівської ЗОШ I-III ст., Бубнівської ЗОШ I-III ст., Купільської ЗОШ I-III ст.

Учні активно беруть участь в районних і обласних етапах конкурсу-захисту науково-дослідних робіт школярів МАН. Найкращі результати показують усі Волочиські ЗОШ, Наркевицька ЗОШ I-III ст., Купільська ЗОШ I-III ст., Писарівська ЗОШ I-III ст., Соломнянська ЗОШ I-III ст. (вчитель вищої категорії Дударчук Т.О.).

Учителі цих шкіл активно використовують на уроках географії інноваційні методи навчання. Серед найбільш використовуваних: ІКТ, інтерактивні, проектні, ігрові та проблемні. Лідерами з їх використання є вчителі-географи шкіл міста Волочиськ, а також Купільської

ЗОШ I-III ст., Писарівської ЗОШ I-III ст., Поповецької ЗОШ I-II ст.. Однак у ряді загальноосвітніх шкіл: Війтовецькій, Бальковецькій, Завалійській, Клининській, Соломнянській, Яхновецькій, Бокиївській, Видавській, Глядківській, Кривачинецькій, Криштопівській, Лозівській, Мисловецькій, Ожиговецькій, Павликовецькій, Пахутинецькій, Порохнянській, Ріпнянській, Чухелівській вчителі використовують переважно лише інформаційно-комунікативні технології. Найнижчий рівень впровадження новітніх технологій навчання в Маначинській ЗОШ I-III ст., Дзеленецькій ЗОШ I-II ст., Зеленівській ЗОШ I-II ст. та Курилівській ЗОШ I-II ст.

На нашу думку на заваді активного впровадження інновацій на уроках географії стоять:

- мала наукова та методична обізнаність вчителів з даної проблеми;
- низький рівень матеріально-технічного забезпечення шкіл району (мультимедійні проектори, інтерактивні дошки, мережа Internet);
- не достатня кількість проведення семінарів учителів-географів з проблеми впровадження інноваційних технологій;
- недостатня увага до даної проблеми з боку районного та обласного методичних кабінетів під час проходження вчителями курсів підвищення кваліфікації та ін..
- виправити таку ситуацію можна лише спільними зусиллями. Учителям потрібно більше уваги приділяти впровадженню інноваційних технологій на уроках географії як безпосередньо під час навчально-виховного процесу, так і працюючи в методичних об'єднаннях. Адміністраціям шкіл та відділу та управлінню освіти необхідно всляко сприяти використанню інновацій на уроках географії району, як нормативно – складаючи плани роботи шкіл та методичних кабінетів, так і матеріально – сприяючи забезпеченню шкіл інноваційними засобами навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варакута О.М. Інноваційні технології у формуванні професійної компетенції майбутнього вчителя географії / О.М.Варакута // Історія української географії та картографії. Частина 1. Збірник матеріалів четвертої міжнародної наукової конференції присвяченої 110-літньому ювілею проф. В.Кубійовича. – Тернопіль., 2010. – С. 184-187.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – 334 с.
3. Завалевський Ю.І. Інноваційні педагогічні технології в практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів України. Інформаційно-аналітичний довідник / Завалевський Ю.І. – Суми: ТОВ Видавництво «Антей», 2007. – 200 с.
4. Корнеєв В.П. Технології в навчанні географії: Навч. методичний посібник / Корнеєв В.П. – Х.: Основа, 2004. – 111 с.
5. Никишина И.В. Инновационные педагогические технологии и организация учебно-воспитательного и методического процессов в школе: использование интерактивных форм и методов в процессе обучения учащихся и педагогов. 2-е изд., стереотип / Никишина И.В. – Волгоград: Учитель, 2008. – 91 с.
6. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / Підласий І.П. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
7. Шоробура І.М. Сучасні педагогічні технології на уроках географії / І.М.Шоробура // Вісн. Житомир. держ. у-ту ім. І.Франка. – Житомир, 2005. - №12. – С. 167-170.

Пуцак Н.

Науковий керівник – доц. Таранова Н. Б.

КЛІМАТ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вступ. На даному етапі розвитку географічної науки наявна значна кількість робіт щодо дослідження кліматичних умов певних регіонів. Проте ці дослідження мають в основному загальний характер, тоді як регіональні дослідження менших територій виявляються недостатньо. Так, на сьогоднішній день є чимало місцевостей, клімат яких мало вивчений. Саме цим зумовлена актуальність дослідження клімату Тернопільської області. **Метою** даної роботи